

Türkiye’de Çocukluğun “Falakalı” Tarihi

Bekir Onur. *Türkiye’de Çocukluğun Tarihi: Çocukluğun Sosyo-Kültürel Tarihine Giriş.*
Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2005. 575 s.

Türkiye’de Çocukluğun Tarihi, çocukluk kültürü ve çocuk psikolojisi üzerine yaptığı çalışmalar ile tanınan Prof. Dr. Bekir Onur’un bu alandaki deneyimleri ile zenginleşen, kaynak kitap niteliğinde bir kültürel tarih okuması. Şer’iye sicilleri, fetvalar, ve seyahatnâmeler gibi tarihsel kaynaklarda, biyografilerde ve anı kitaplarında oyunun, eğitimin, dayağın ve gündelik yaşamın pek çok farklı ayrıntısının izlerini süren Onur, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan 150 yıllık bir zaman diliminde çocukluğa ilişkin süreçleri ve tanımları belirginleştiriyor.

Onur, Osmanlı döneminde çocuk kavramını çevreleyen unsurları ortaya koymak için devşirme sisteminden kardeş katline, haremlik-selamlık kültürünün çocuk üzerindeki etkilerinden padişah çocuklarının doğumu veya sünnet olmaları üzerine düzenlenen şenliklere dek pek çok farklı konuya değiniyor. Kölelik sisteminden çocukların hizmetlerinden yararlanılmak üzere evlere kabul edilmesine dayanan “evlatlık” sistemine geçiş ve kökleri 17.yüzyıla uzanan Eyüp oyuncakçılığı, kitabın Osmanlı dönemine ayrılan bölümlerinin diğer iki uğrak noktası. Batılılaşma girişimleri ile birlikte, “eğitim”in çocukluğun tarihinde önemli bir unsur olarak öne çıktığını belirten Onur, kitabın önemli bir bölümünü bu konuya ayırmış. Çocuk eğitimi üzerinde ısrarla duran aydınlara ve okullardaki eğitimin dinî niteliklerine değinen Onur’un bu süreçte dikkat çektiği en önemli unsur dayak. Osmanlı döneminde dayağın eğitime yardımcı bir araç olarak görüldüğünü vurgulayan Onur, gerek aile içi eğitimde gerekse okulda çocukların yaygın bir biçimde dayakla terbiye edildiğini ortaya koyuyor.

Tanzimat döneminde kızlar için açılan okullar ile birlikte göze çarpan bir diğer yenilik, eğitimde laikleşme çabaları; Cumhuriyet ile ivmelenen bu değişimin ele alındığı bölümlerde de, çeşitli tarihçilerin görüşlerinden hareketle modernleşmenin eğitim sistemi üzerindeki etkilerine değinen Onur, Osmanlı İmparatorluğu’nun son yıllarından Cumhuriyet’in kuruluşuna uzanan zaman dilimine tanıklık eden kişilerin anılarından yola çıkarak konak yaşamına, kültürlerarası arkadaşlığa, sokak ve bahçe kültürüne ve Anadolu’daki yoksun ve yoksul yaşama ilişkin çeşitli

unsurları çocukluk teması etrafında bir araya getirmiş. Bu bölümde de erken yaşlarda yapılan evliliklere, doğuma ve sünnete ilişkin ritüellere, giyim-kuşam ve beslenme alışkanlıklarına, eğitim-öğretim yaşamına ve eğlence-oyun kültürüne değiniliyor.

Onur’un Türkiye’de çocukluğun yüz elli yıllık tarihine ilişkin bulguları, gündelik yaşamda karşımıza çıkan acı olaylar nedeniyle yabancı olmadığı dinamiklerin tarihsel kökenlerini gözler önüne seriyor. Değişen pek çok şeye karşın çocukluğun tarihinde değişmeyen unsurlar var. Bunlardan birincisi dayak. İkincisi, eğitimde ezberci tutumun yerleşikliği. Üçüncüsü ise çocuklar arasında yapılan cinsiyet ayrımı. Bu kitap yayımlandıktan bir kaç ay sonra su yüzüne çıkan Malatya Çocuk Esirgeme Kurumu’ndaki dayak olayları, her yıl üniversiteye giriş sınavlarının yapılmasına yakın tekrarlanan ezbere dayalı eğitim sistemi tartışmaları ve kız çocuklarının okula gönderilmeleri ve eğitimlerine devam edebilmeleri için düzenlenen kampanyalar bu kitabın işaret ettiği sürekliliklere gündelik yaşamdan birer kanıt. Kitabın, ülkenin modernleşme sürecinde çocuklar konusunda henüz aşamadığı eşikler olduğuna ilişkin bir vurgu ile bitmesi, yazarın da bu süreklilikler konusundaki karamsarlığı paylaştığını düşündürüyor.

Türkiye’de Çocukluğun Tarihi, pek çok tarih yazımında kendilerine ancak bir detay olarak yer bulan çocukları tarihin öznelerinden biri olarak ele alarak, çocukluğun tarihsel olarak geçirdiği değişimleri ve bu kavram ile ilgili süreklilikleri gün yüzüne çıkartan bir inceleme. Batı’da çocukluğun tarihi üzerine yapılan çalışmalara göndermeler içeren bu kitap, kimi konularda Batılı araştırmacıların bulgularıyla karşılaştırma yapma olanağı da sunuyor. Ele alınan zaman diliminin 150 yıl gibi geniş bir süreç olması ve çocukluk ile bağlantılı olarak oyundan eğitime pek çok konunun ele alınması nedeniyle, konu edindiği unsurlar ile ilgili tüm belgelere ulaşma kaygısı ile donatılmış profesyonel tarih incelemelerinden farklı bir kuldara yerleşmesine karşın, şimdiye de derinlikli olarak incelenmemiş bir alana eğilen *Türkiye’de Çocukluğun Tarihi*, hem ele aldığı konuda nitelikli bir panorama hem de keyifli bir okuma vaat ediyor.